

Недељка БЈЕЛАНОВИЋ
САВРЕМЕНИ
ПЈЕСНИЧКИ ПЛУРАЛИЗМИ
И ЊИХОВА ВИТАЛНОСТ

Институт за књижевност
и уметност, Београд

(*Српска поезија у доба транзиције*. Ур. Јана Алексић и
Милица Ђуковић. Београд: Институт за књижевност
и уметност, 2023, 242 стр.)

Прошле године, у издању Института за књижевност и уметност, изашао је зборник радова *Српска поезија у доба транзиције*, који је настао као резултат рада округлог стола одржаног 18. маја 2022. године у организацији научног одјељења „Српска књижевност и културна самосвест“ Института за књижевност и уметност. Већ током рада округлог стола, као и увидом у садржај ове колективне монографије, било је видљиво да је мисао организатора, а наравно и учесника, била да се да критички пресјек стања српског пјесништва у последњих тридесет година и успостави дијалог с непосредном стварношћу нашег пјесништва, колико и да се у конструктиван разговор уведу његови непосредни чиниоци: аутори, критичари, читаоци. Повод и условни оквир окупљања и разговора проучавалаца – антологија Саше Радојчића *Сенке и њихови предмети: антологија новије српског пјесништва 1991–2021* – испоштован је, али и увелико (и функционално) превазиђен, будући да су аутори прилога рекли много тога о укупном лику и структури (нај)новије српске поезије.

У свом уводном тексту уреднице Јана Алексић и Милица Ђуковић истакле су битан фактор нашег културног живота: чињеницу да наша наука о књижевности, књижевна теорија, историја и критика довољно дужне пажње придају појединачним пјесничким поетикама (савременим и канонским, као и ријетким случајевима кад су ове двије категорије обједињене), јубилејима и наградама за цјелокупно пјесничко дјело. Истакнуто је, међутим, да „у нашој академској јавности изостају темати и зборници радова у којима би се књижевноисторијски релевантно омеђио и дефинисао савремени српски песнички корпус и систематизовали његови поетички токови, књижевне естетике и културне идеологије“. Осврћући се на спорадичне случајеве у којима се наша савремена (тј. најсавременија) поезија било синтетички било панорамски посматра, уредништво

закључује да је куцнуо час да се међу корицама једне публикације окупе радови етаблираних критичара различитих генерација, те да се у таквом динамичном окружењу поставе базични оријентири у проучавању поезије која је настајала непосредно пред нашим очима, као и да се критички размотри понеки о њој већ донесени суд. Тиме би овај зборник нужно реферисао и на непобитну чињеницу да наша савремена поезија настаје у врло сложеним културолошким, политичким, друштвеним, и свим другим контекстима, у неколико различитих државних творевина, показујући упркос свему томе (или можда баш због тога) неоспорну виталност и једну врсту јединства поетичког лика у својој многострукости. Дисперзија као поетичка одлука генерације испоставља се, парадоксално, и као један од фактора њене унутрашње интеграције и организације.

Зборник чини тринаест ауторских прилога. Отвара се информативним, већ поменутиим уредничким чланком, који на неколико страница даје врло живу илустрацију динамике и проблематике развоја нашег пјесништва у претходних неколико деценија. За њим слиједе радови Драгана Хамовића, Михајла Пантића и Саше Радојчића. Хамовић ближе одређује појам традиције, хватајући се истовремено укоштац с питањем јасног дефинисања и уоквиривања простора савременог српског пјесништва. „Доскора саморазумљив“, прегнантно закључује аутор, „национални оквир песничког деловања, кроз заједнички језик и културу, данас је доведен у питање, пољуљан упорним стратешким пројектима, обухватно делујућим и нимало конструктивним.“ Михајло Пантић у тексту индикативног наслова „Како (данас) вредновати поезију?“ упућује у свом огледу на идеалне и практичне аспекте обликовања једне антологије, фокусирајући се на иманентну аксиолошку и епистемолошку подлогу антологичарског посла – колико и на његове очите и скривене замке и опасности. Саша Радојчић у свом раду оцртава базична поља типолошког приступа заданој грађи, тј. новијем српском пјесништву. За индикаторе свог књижевноисторијског разврставања он узима димензије односа према традицији, статус лирске субјективности, карактер пјесничког језика, однос према социјалној стварности и према религији, а као полазну тачку разматраног периода („доба транзиције“) који још није довршен, Радојчић узима 1991. годину, којом се означава почетак распада друге Југославије.

Зборник се наставља радовима Милете Аћимовића Ивкова, Николе Маринковића и Јане Алексић. Аћимовић Ивков даје опсежну анализу и систематизацију неоверизма, као једног од магистралних поетичких токова периода у фокусу. Текст покушава да одговори на питања ко су неоверисти, на чему је заснована њихова поетика, какви су им стваралачки резултати, ко су репрезентативни представници, какав је њихов друштвени и културни контекст, и, коначно, каква им је рецепција. У занимљивом раду Николе Ма-

ринковића преиспитује се позиција лирског субјекта у српској поезији транзиционог доба, а за репрезентативни текстуални узорак узимају се пјесници који су део канона српске поезије с краја 20. и почетка 21. вијека. Поменута дисперзија као кључна епитетска ознака потврђена је и у Маринковићевом закључку: „Сапостојање различито утемељених облика идентитета лирског субјекта, међутим, показује да ниједна постојећа културолошка парадигма не обухвата читав колектив једног језика.“ Јана Алексић, у теоријски одлично фундираном раду, с позиције културолошког и књижевноисторијског посматрача, преиспитује феномен пјесничке самосвијести. Њен рад ипак не остаје само на теоријским пројекцијама – узимајући за примјер појединачне поетике пјесника савременика (Матије Бећковића, Николе Вујчића, Војислава Карановића, Живорада Недељковића, Томислава Маринковића, Драгана Јовановића Данилова, Саше Радојчића, Дејана Алексића, Ане Ристовић и других), Алексићева на живој ријечи показује како се пјесничка самосвијест у „последње три деценије кристализовала као једна од поетичких доминанти, како унутар засебних поетика магистралних српских песника, тако и целог књижевног раздобља“.

Ненад Милосављевић у раду под насловом „Преплитање стилских и идеолошких одредница у савременој српској поезији“ проучава посљедице идеолошке поларизације, сматрајући да управо она узрокује, у посљедње три деценије, очевидно раслојавање савремених пјесника на *традиционалистџе* и *модернистџе*. Аутор сумира колико културолошке, социјалне, толико и много уже, групнопоетичке и интимнопоетичке аспекте ове појаве: „На једној страни су ‘традиционалисти’ (или ‘националисти’, пејоративно названи), а на другој ‘модернисти’ (пејоративно ‘мондијалисти’). Политички, у првој групацији су умногоме десничари, а у другој левичари. Прва групација песника у својим песмама често користи риму; друга је избегава или потпуно одбацује и сматра нечим старомодним и епигонским. Поезија прве групе је углавном стварносна (реалистична) и лако разумљива. Такође, поезија друге групе често је транспарентног израза, али уме бити и апстрактна и херметична.“

Миломир Гавриловић пише о поетичким и идеолошким условљеностима и перспективама младе српске поезије, прецизније, о појави која се означава као *исповедни веризам*. Гавриловић сагледава поетичке одлике овог пјесничког проседеа, затим његове узорке и утицаје, поетичке условљености, теме и поступке, културолошки и општедруштвени контекст, типове лирског субјекта исповједног веризма. Посебан квалитет овог прилога представља преиспитивање онога што Гавриловић означава као „идеолошку пропустљивост и усмјереност на грађански активизам овог пјесничког израза“.

Врло значајан прилог овој тематици доноси Соња Миловановић, анализирајући савремено женско пјесничко писмо у посљедњој

деценији 20. и првој декади 21. вијека. Издвајајући најзначајније тематске комплексе, односно укупне тенденције и појединачне преокупације српских поетеса, даје се преглед доминантне тематике: урбана, интроспективна, љубавна, породична и слично, која се проширује одређеним тематским пољима унутар савремене српске поезије, посебно темама које се тичу тјелесности, сексуалности и, особито, материнства. На овај рад се природно надовезује драгоцјен синтетички прилог Милице Ђуковић: „Антологије женске поезије и статус женског ауторства у савременој српској књижевности: културно-идеолошки и поетички оквири“. Почињући од факта да је у периоду од 2000. до 2021. године објављено шест антологија српске женске поезије, Милица Ђуковић их анализира настојећи да увиди и објасни односе идеологије и поетике у процесу њиховог конституисања, узимајући у обзир како књижевноисторијска, тако и идеолошка превирања једног друштва, његове културе и књижевности.

Десети рад у овом зборнику постављен је компаративно: Јелена Марићевић Балаћ говори о дијалогу са савременим пољским песништвом у српској поезији од 1991. до 2021, гдје је нарочито истакнут значај преводилаца Петра Вујичића и Бисерке Рајчић.

Васа Павковић фокусиран је на непосредни повод овог научног окупљања – Радојчићеву *Антологију новије српскојесничкије 1991–2020*. Први дио начелно говори о смислу подухвата, а онда разматра предговор, док други анализира структуру књиге и композиционе и поетичке проблеме понуђеног садржаја. Презентујући изразито критички однос према дотичном издању, аутор превасходно нотира „изостанак великог броја репрезентативних песничких имена“, разматрајући могуће његове узроке.

У оквирима разматрања исте антологије креће се аналитичка мисао Јелене Младеновић, која пише на тему „Песнички простори интимности у антологијском избору *Сенке и њихови њредмети*“.

Зборник затвара већ поменути прилог Милице Ђуковић. Осим поменутих радова, издање је опремљено индексом имена.

Овим зборником, наше је дубоко увјерење, започиње на одговарајући (научно фундиран, за даља размишљања подстицајан) начин истраживање плодног, разнородног, полемички заостреног, па и конфликтног периода наше (нај)новије књижевне историје. Он се не фокусира само и искључиво на књижевне одлике периода који разматра, него захвата дубоко и у проблеме културног, политичког, општедруштвеног контекста.